

ФУНКЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті розглянуто сучасні моделі вищого навчального закладу і функції науково-дослідної діяльності. Обґрунтовано, що науково-дослідна діяльність викладачів університету є однією із соціальних форм їхньої професійної активності, завдяки чому підтримуються і реалізуються функції науки в сучасному суспільстві, зокрема, в забезпеченні новим змістом і технологіями самої системи освіти. У педагогічному університеті функції наукової діяльності поширюються не тільки на розвиток наукового знання за певними галузями, але й на створення викладачами найбільш продуктивних і ефективних освітніх технологій для всіх рівнів системи освіти. Наведено пріоритетні напрями реформування наукової діяльності в системі освіти. Зазначено, що сучасна освіта в університеті покликана орієнтувати науково-дослідну діяльність на становлення нового типу особистості – людини-дослідника, креативної особистості. Визначено, що наукова школа є основною формою організації науки у вишій.

Ключові слова: модель вищого навчального закладу, функції науково-дослідної діяльності, наукова школа.

В статье рассматриваются современные модели высшего учебного заведения и функции научно-исследовательской деятельности. Обосновано, что научно-исследовательская деятельность преподавателей университета является одной из социальных форм их профессиональной активности, благодаря чему поддерживаются и реализуются функции науки в современном обществе, в частности, в обеспечении новым содержанием и технологиями самой системы образования. В педагогическом университете функции научной деятельности распространяются не только на развитие научного знания в определенных отраслях, но и на создание преподавателями наиболее продуктивных и эффективных образовательных технологий для всех уровней системы образования. Приведены приоритетные направления реформирования научной деятельности в системе образования. Отмечено, что современное образование в университете призвано ориентировать научно-исследовательскую деятельность на становление нового типа личности – человека-исследователя, креативной личности. Определено, что научная школа является основной формой организации науки в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: модель высшего учебного заведения, функции научной деятельности, научная школа.

The article deals with some modern models of a higher educational institution and functions of scientific research. It is demonstrated that university lecturers' scientific research is one of the forms of their work; due to it the functions of science are supported and implemented in modern society and, in particular, in providing new content and technologies for educational system itself. At a teachers training university scientific research functions cover not only scientific knowledge development in certain areas, but also creation of the most efficient educational technologies for all the levels of educational system by lecturers. Promising trends of scientific research reforming in educational system are described. It is emphasized that modern university education is aimed at concentrating scientific research on becoming of a new type of a personality, that is, a researcher, a creative personality. It is determined that a scientific school is the main form of science arrangement at a higher educational institution.

Keywords: a model of institution of higher education, functions of scientific activity, scientific school.

Упродовж тривалого часу вища освіта розглядалася тільки як соціальний інститут, що виконує функції підготовки і включення індивіда в різні сфери життєдіяльності суспільства. Сьогодні призначення системи вищої освіти, на думку П. Щедровицького, значно змінилося і полягає не просто у спеціалізованій підготовці майбутніх професіоналів, а в забезпеченні

їхнього особистісного та індивідуального розвитку, що сприяє максимальному вияву потенційних здібностей людини [1]. Не менш важливим є те, що в умовах ринкової економіки вищі виступають виробниками інтелектуальної продукції: від наукових праць до випуску фахівців.

Розвиток сучасного вишу супроводжується ускладненням його діяльності, що виявляється у збагаченні напрямів підготовки фахівців, розширенні складу освітніх послуг, упровадженні сучасної інформаційно-технологічної інфраструктури тощо. При цьому загострюються проблеми, пов'язані зі змістом і диференціацією внутрішніх процесів. Їх вирішення і подальший успішний розвиток ВНЗ вимагає використання відповідних ресурсів і процесів їх інтеграції, які відповідають формуванню університету як певної цілісності, структури з новими властивостями і можливостями. Саме внутрішні ресурси вишу дозволяють йому як організованій цілісності своєчасно і гнучко реагувати на виклики зовнішнього середовища.

За Є. Бобковою та іншими дослідниками, внутрішні людські ресурси є реальним потенціалом ВНЗ, забезпечують можливість досягнення стратегічних цілей розвитку при максимальній ефективності його функціонування [2]. Основу потенціалу кожного вишу визначають наявні у нього інтелектуальні, фінансові, інформаційні та інші ресурси. Натомість аналіз світового досвіду розвитку університетів свідчить про те, що важко знайти більш ефективний засіб забезпечення їхньої діяльності відповідно до потреб нової економіки, ніж освіта, інтегрована в науку.

Наука поряд із системою освіти належить у суспільстві до його найважливіших інститутів. Від розвитку науки залежать не тільки матеріальні умови життєдіяльності суспільства, але й уявлення про світ, у якому воно існує. Соціальна роль науки реалізується в діяльності вчених і визначається характером та особливостями наукової інтелігенції як специфічної суспільної групи. У системі вищої освіти вона створює інтелектуальний потенціал вищого навчального закладу, що виявляє нагромаджений обсяг знань, інтелектуальний рівень і досвід інноваційної діяльності викладачів. Залучення науки в більш широкий соціально-культурний контекст, її взаємозв'язки з суспільством можуть фіксуватися й аналізуватися лише у тому випадку, коли враховується та соціально розглядається багаторівнева детермінація наукової діяльності.

За визначенням Т. Парсонса [3, с. 7-15], наука є діяльністю, зорієнтованою на культуру, тобто її головним завданням є виробництво невидимого, але найбільш важливого компонента культури – знання, що не може існувати без тих, хто володіє цим знанням. Завданням науки як соціального інституту є перевірка, пояснення й збагачення емпіричного знання. Сутність органічного зв'язку наукової діяльності з іншими формами людської життєдіяльності глибоко і повно розкривається при трактуванні науки як функціонально необхідного у певних історичних умовах компонента системи людської діяльності.

Відтворюючи і використовуючи зв'язок з наукою, сучасні моделі вищого навчального закладу набувають різноманітних форм. Так, за характером спрямованості освітнього процесу розрізняють дослідницьку модель університету, що визначається інтеграцією дослідницької діяльності з професійною підготовкою студентів, та гуманітарну модель, сутність якої полягає в забезпеченні освітньої діяльності, пов'язаної з узагальненням, збереженням і транслюванням культурного досвіду людства. За типом соціального замовлення розмежовують „університет – фірму”, модель якого зорієнтована у процесі підготовки фахівців на ситуацію ринку праці, його попит та пропозицій „університет – суспільство”, модель якого зорієнтована на фундаментальні дослідження суспільних потреб (економічних, політичних, соціальних тощо) та технології їх задоволення. За характером буття і способом організації виокремлюють інноваційну модель, що відтворює ланцюжок „ВНЗ – підприємство – галузь – територія” на принципах взаємодії науки, освіти й виробництва при домінуючій системоутворювальній функції вишу і договірній правовій основі співіснування та традиційна модель, за якою взаємодія між ВНЗ і безпосереднім виробництвом забезпечується опосередковано, через державні органи, фінансуванням професійної підготовки студентів [4].

Зауважимо, що інноваційна модель характерна для вишів, націлених на їхній розвиток

і саморозвиток як самонавчальних та креативних організацій. Основою їхнього функціонування є генерація і поширення знань як інтелектуального капіталу. Однак у центрі інноваційної моделі вищу знаходиться не лише знання, а організаційна структура, за допомогою якої воно створюється (нові продукти, послуги або методи). Загальновизнано, що науково-технічні ідеї та розробки, високі технології та наукомістка продукція, інтелектуальний та освітній потенціал суспільства є головними рушійними силами сталого економічного зростання. Як свідчить досвід багатьох країн світу, провідна роль у забезпеченні переходу до ефективної економіки, заснованої на знаннях, значною мірою належить університетам; зростає роль їхньої інноваційної активності – однієї з головних комплексних складових інноваційного потенціалу.

Проблеми науково-дослідної діяльності та її організації у ВНЗ в останні роки все частіше привертають увагу вчених. Розкрито роль і значення науки для розвитку суспільства та особистості (А. Алексюк, В. Андрущенко, Д. Багалій, Д. Вишневський, М. Демков та ін.); сформульовано рекомендації щодо розвитку вищої освіти, педагогічної науки в Україні (Д. Багалій, О. Глузман, І. Зязюн, В. Кремень, В. Курило, М. Міллер, С. Сисоева та ін.). Визначенню мети, завдань, функцій і специфіки науково-дослідної роботи, обґрунтуванню її ролі і місця у процесі реформування вищої освіти присвячено праці В. Андрущенка, В. Кременя, В. Курила. Зміст, форми і методи науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах були предметом наукових досліджень О. Дубасенюк, О. Микитюка, О. Мурашко, Н. Недодатко та інших учених. Проблеми організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах в історико-педагогічному аспекті висвітлено у працях А. Алексюка, Л. Вовк, М. Євтуха, С. Золотухіної, О. Любара, Б. Ступарика, О. Сухомлинської, М. Ярмаченка та ін.

Концептуальні положення щодо пріоритетних напрямів розвитку й сутність наукової діяльності в системі вищої освіти, напрями її реформування містяться в законах України „Про вищу освіту”, „Про наукову і науково-технічну діяльність” та інших законодавчих документах.

Аналіз нормативних документів, зокрема Закону України „Про наукову і науково-технічну діяльність”, дозволяє констатувати визначення сутності і правового статусу науково-дослідної діяльності, встановлення державних гарантій діяльності вчених і наукових працівників, форми й методи державного регулювання та управління в науковій і науково-технічній діяльності, цілі й напрями державної політики в науковій та науково-технічній діяльності, основні принципи державного управління й регулювання нею.

Визнаючи, з одного боку, наявність досить розвиненої та широко розгалуженої системи підготовки й атестації наукових, науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації й усвідомлюючи, з іншого боку, специфіку національного відродження та наявні недоліки в цьому питанні, в офіційних документах зазначається: „Підготовка науково-педагогічних і наукових працівників – важлива складова безперервної освіти в Україні і виконує функцію постійного поповнення та оновлення інтелектуального потенціалу держави” [5].

За визначеними нормами науково-дослідна діяльність у ВНЗ передбачає:

- класичну науково-дослідну роботу, що складається з фундаментальних, прикладних досліджень і дослідно-конструкторських розробок;
- підготовку і розробку нових навчальних курсів та відповідних навчально-методичних матеріалів;
- надання консультативної допомоги представникам суспільних органів і виробництва;
- підготовку науково-педагогічних кадрів та їх атестацію.

У Законі України „Про вищу освіту” наголошується, що наукова діяльність є невід’ємною складовою освітньої діяльності. Розвиток науково-технічної творчості студентів, поточне та перспективне планування наукової і науково-технічної діяльності за погодженням з міністерством, відомством за підпорядкованістю, реєстрація науково-дослідних робіт, експертна оцінка результатів роботи виступають основними завданнями і напрямиами науково-дослідної діяльності у ВНЗ.

За цих умов пріоритетні напрями реформування наукової діяльності в системі освіти передбачають:

- інтеграцію академічної, вишівської та галузевої науки;
- спрямування педагогічної науки на вироблення стратегії розвитку освіти, перспектив освіти, перспектив відродження і розбудови національної школи, нових педагогічних технологій;
- докорінну зміну системи організації, фінансування, управління та стимулювання наукової діяльності, створення нової законодавчої та нормативної бази для забезпечення ефективного функціонування і розвитку науки в навчальних закладах;
- створення реальних умов для найефективнішого використання наукового потенціалу освітньої галузі, свободи творчості вчених;
- започаткування нової системи конкурсного відбору наукових програм і проектів, посилення вимогливості та об'єктивності в оцінці результатів досліджень та атестації вчених.

Зокрема, стратегічні цілі науково-дослідної діяльності сучасних вишів України передбачають максимальне використання науково-дослідного потенціалу університету в забезпеченні навчального процесу та розвитку наукової діяльності його викладачів; фундаменталізацію наукових досліджень учених університету; розширення спектру прикладних наукових досліджень і дослідно-конструкторських робіт за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки та критичних технологій; підвищення рівня конкурентоспроможності та затребуваності результатів науково-дослідної діяльності професорсько-викладацького складу та співробітників університету в регіоні, міжнародному науковому співтоваристві тощо.

М. Микитюк наголошує, що сьогодні відбувається інтенсивний пошук нової педагогіки вищої освіти, здатної забезпечувати її фундаментальність, цілісність, спрямування на задоволення інтересів особистості [6]. У зв'язку з цим набуває особливого значення широкий розвиток у вищих закладах освіти фундаментальних досліджень, посилюється роль науки як органічної частини освіти, базового елемента і рушійної сили її розвитку.

Однак, на думку М. Микитюка, наука у вищих навчальних закладах має певну специфіку. Зокрема на відміну від академічної і галузевої науково-дослідної діяльності, для вишу здебільшого характерні:

- відсутність консервативних наукових структур;
- багатопрофільність наукових досліджень та їх проблематики, що забезпечується широким складом спеціалістів різної галузевої спрямованості;
- відсутність відомчих амбіцій і наявна свобода інтелектуальної діяльності викладачів і наукових працівників;
- висока ротація спеціалістів за рахунок підготовки аспірантів, докторантів, здобувачів
- активної частини наукового колективу, що забезпечує виконання пошукових робіт;
- здатність задовольняти не тільки інтереси розвитку суспільства, але й приватні інтереси вишівської науки шляхом фундаментальних і прикладних досліджень теорії і практики вищої освіти, наукового забезпечення навчального процесу (розробка методичних, методологічних, дидактичних проблем);
- можливість гуманізації і гуманітаризації вищої освіти завдяки розширенню міждисциплінарних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук у розв'язанні загальних завдань освіти, а також інтеграції різних галузей знань [6].

Підсумовуючи думки багатьох учених, зазначимо, що науково-дослідна діяльність належить до найпрестижніших, соціально-значущих і економічно доцільних напрямів людської діяльності. Вона забезпечує перспективний розвиток економіки, суттєво збагачує культуру, привносить запас міцності в інтелектуальний потенціал суспільства, що визначає соціальний прогрес. Багатозначність наукової діяльності робить її предметом дослідження багатьох наук. У сучасному світі вона виконує низку найважливіших функцій, які передбачають: аналітичне осмислення реальної дійсності, її аналіз, оцінку; орієнтацію у світі і його проблемах через поінформованість в умовах реального життя, практики, в людських відносинах, політиці та релігії, вибір оптимальних; передбачення, прогнозування змін у природі й суспільстві, у людині і пізнанні; забезпечення зв'язку та взаєморозуміння між країнами, суспільними системами, галузями виробництва, наукою, культурою тощо;

проникнення відкриттів у науку, суспільну практику, культуру, охорону здоров'я та освіту; створення ідеальних схем, моделей минулих, нинішніх і майбутніх процесів і явищ через узагальнення розрізнених уявлень і фактів системи знань у вигляді концепцій, теорій, що визначають свідомість і самосвідомість людини та людства.

Зауважимо, що будь-яка сучасна діяльність потребує наукових знань для підвищення власної ефективності, подальшого розвитку й саморозвитку, а також для оновлення й удосконалення виробничих відносин, що супроводжують цю діяльність. У процесі реалізації окреслених завдань вдосконалюється саме наукове знання. У сучасних умовах воно виступає насамперед як змістове психологічне та соціально-етичне забезпечення соціального прогресу з метою підвищення ефективності всіх видів діяльності й одночасно як чинник індивідуального самовдосконалення її суб'єктів. Це цілком стосується педагогічної діяльності. Проте, на відміну від інших, вона потребує більш широкого, динамічного і суб'єктивного представлення знання про предмет діяльності, оскільки ним виступає людина – багаторівнева і самозмінювальна система.

Значущість науково-дослідної діяльності фахівця в умовах інформаційної цивілізації неухильно зростає, оскільки вона органічно входить у всі інші види діяльності, в усі сфери життя людей, є необхідною для життєвого успіху та самореалізації людини.

Сучасні наукові джерела дозволяють визначити науково-дослідну діяльність як індивідуальну і колективну взаємодію вчених щодо збагачення та розвитку культури за допомогою точного, об'єктивного і системного знання про світ, людину та її діяльність. У цьому контексті наукову діяльність викладачів педагогічного університету визначаємо як цілеспрямовану інтелектуальну й творчу діяльність, результатом якої є одержання та використання нових знань.

Наукова діяльність як і будь-яка інша завжди суб'єктивна. Тому в науці особистість дослідника є основною її складовою. Оскільки суб'єкт наукового знання пов'язаний із іншими, то виникають міжсуб'єктні відносини – одне з найскладніших явищ у світі науки.

Так, Б. Липський, розглядаючи науку в контексті культурної ситуації ХХ ст., зауважує, що на базі дослідницького підходу у вищівському навчанні здійснюється перехід на новий зміст освіти. У цьому випадку відбувається переорієнтація освіти на основі цілісної культури, а не однієї тільки науки, що забезпечує гуманітаризацію і гуманізацію вищої освіти [7].

Взаємозв'язок науково-дослідної та методичної роботи викладачів ВНЗ передбачає:

- науковий аналіз практичної діяльності, що дозволяє зіставити різні позиції, оцінки, підходи, визначити спільні цілі та цінності, тобто формує педагогічний світогляд;
- упровадження в практику нових наукових ідей, концепцій, технологій, тобто своєрідне методичне освоєння творчого фонду педагогічної науки, пов'язане з інноваційними процесами в освіті, що формує творче педагогічне мислення;
- дослідження самої методичної роботи – створення єдиної теорії методичної діяльності.

На основі теоретичного аналізу наукових досліджень педагогічного досвіду можна дійти висновку: педагогічний потенціал ВНЗ визначає систему управління його науково-дослідницькою діяльністю. Основним чинником, що забезпечує успішний розвиток педагогічної науки у виші, є наявність у ньому однієї або кількох наукових шкіл.

Наукова школа – це особливий напрям у розвитку науки і форма організації наукової діяльності. Її парадигма (цілі та завдання освіти, система педагогічних цінностей, основні методичні ідеї і т. ін.) задається засновником наукової школи, яким здебільшого є визнаний учений, керівник одного з підрозділів ВНЗ. Остання обставина має важливе значення, оскільки допомагає засновнику наукової школи вводити в діяльність із розвитку своєї концепції інших учених.

Важливо, що наукова школа – це вільна корпорація вчених, які об'єднуються на основі спільності наукових інтересів. Як будь-яка організація, вона має певну ієрархічну структуру: на чолі знаходиться засновник наукової школи, ідеї якого розвиваються в різних аспектах кількома поколіннями вчених. Наукова школа – це відкрита система, відкрита також і для критики. Будь-які спроби її ізоляції від інших шкіл і від науки в цілому, надмірна концентрація школи на самій собі, на ідеях її засновника неминуче призводять до наукової

деградації та різкого зниження креативних можливостей.

Наукова школа є основною формою організації науки у ВНЗ, що адекватна процесу наукового дослідження. За відсутності наукової школи вишівська наука не може розвиватись успішно, а сам ВНЗ не здатний подолати власний провінціалізм. Якщо у виші немає власної наукової школи, її треба створити. Якщо вона є – необхідно докласти всіх зусиль, щоб усіляко її підтримати і розвинути. Без наукової школи вчені ВНЗ пов'язані один з одним тільки формально, їх наукові інтереси суто індивідуальні і здебільшого обмежуються підготовкою дисертацій, публікаціями і т. ін. У ситуації, коли кожен зайнятий своїм кар'єрним зростанням, вести мову про серйозний розвиток науки не можна.

Функції науково-дослідницької діяльності в цілісному освітньому процесі будь-якого вишу припускають:

- створення нової наукової інформації;
- збагачення змісту освіти через нові наукові ідеї та відкриття та вироблення на цій основі нового стандарту освіти;
- формування у творців і споживачів нових наукових знань, дослідницької культури, а отже, і професійної діяльності;
- удосконалення на дослідницькій основі технології та методики вишівського навчання;
- педагогічне дослідження як оптимальний шлях вдосконалення професійної майстерності викладача ВНЗ і формування його просторового мислення;
- реалізацію ідеї педагогічної взаємодії, активізацію пізнавальної діяльності студентів на основі об'єднання дослідницької діяльності викладачів і майбутніх практичних працівників;
- забезпечення індивідуалізації вишівської освіти на дослідницькій основі, оскільки при створенні найбільше проявляється неповторна людська сутність, талант, обдарованість, можливості та здібності індивіда;
- забезпечення цілісності вишівської освіти через єдиний процес отримання, засвоєння, обробки та застосування професійно необхідної наукової інформації;
- реалізацію наступності концепції професійної підготовки на основі фундаментальності наукового знання, його оновлення та збагачення через сучасне наукове знання й активне включення у процес створення перспективної та нової наукової інформації;
- підвищення якості навчальної інформації шляхом втілення нових ідей, концепцій, педагогічного досвіду;
- визначення перспектив вищої освіти за умови з'єднання педагогічної науки з сучасним людинознавством і передусім філософією, психологією, соціологією, антропологією.

Зазначимо, що за радянських часів науково-дослідна робота викладача ВНЗ була переважно відірвана від його викладацької діяльності. Виші були насамперед навчальними закладами, а більша частина досліджень виконувалась у різних НДІ, проектних інститутах і конструкторських бюро. Хоча наукова діяльність у ВНЗ і заохочувалась, багато з тих викладачів, хто активно займався науковими дослідженнями, працювали, принаймні, на двох роботах одночасно: викладацька діяльність у ВНЗ, а дослідницька – у НДІ або за господарськими договорами.

Сьогодні наукові дослідження більшістю викладачів сприймаються як необхідні для якісного викладання та сприяють зростанню їхньому власному престижу та престижу ВНЗ у цілому. Створене у виші сприятливе наукове середовище позитивно позначається на схильності викладачів і студентів до наукової діяльності. Як показує досвід, зазвичай це призводить до того, що викладач перетворюється на транслятора певного комплексу знань, який здатний засвоїти і викласти будь-яка людина.

У науковій літературі категорії „інтелектуальний капітал” приділяється все більша увага, хоч єдиного підходу до її визначення досі не існує. До недавнього часу поняття інтелектуального капіталу організації зводилося лише до інтелектуальної власності, яка включала в себе патенти, авторські права, товарні знаки і ноу-хау. У сучасних умовах розвитку суспільства все більшу цінність набувають людський і структурний компоненти

капіталу, репутація та імідж організації, корпоративна культура і філософія управління.

Особливе становище науки в економічній системі суспільства пов'язано з тим, що наукові досягнення – це потужності, які ніколи не зношуються. Наука виробляє продукт, який принципово не застаріває, а виявляється каталізатором подальших інноваційних процесів. У цьому плані наукові результати завжди сучасні та завжди працюють на майбутнє. Інвестиції в науку багаторазово повертаються науковими досягненнями, які впроваджуються у господарське життя.

Наука живить систему освіти новими знаннями – як освітніми технологіями, так і безпосередньо предметними знаннями, що входять до змісту навчання. Відомо, що кращими педагогами у сфері вищої освіти є здебільшого ті викладачі, які, крім викладацької діяльності, продуктивно займаються науково-дослідною роботою і тому володіють новими знаннями і креативними настановами.

Розвиток дослідницьких та інноваційних компонентів вимагає системних змін у діяльності більшості українських вишів. Такі зміни стосуються як організації досліджень на базі ВНЗ, так і змісту і методів освітнього процесу. Якщо раніше наукові дослідження і розробки були прерогативою вузької групи талановитих учених з числа професорсько-викладацького складу та окремих аспірантів, то сьогодні вони повинні стати реальною частиною роботи всіх викладачів. Розвиток дослідницької та інноваційної діяльності у вишах не може стати результатом адміністративного тиску і керування. Насамперед, слід орієнтуватися на формування системи стимулів для цієї діяльності. Завдання менеджерів вищої освіти побачити ці стимули, використовувати нові можливості. Своєрідність моменту полягає в тому, що розвинені країни Заходу переживають цей перехід протягом останніх 40-50 років. Україна відчуває на собі дію чинників інформаційного суспільства відносно недавно і лише у тій мірі, в якій наша економіка інтегрується зі світовою.

На думку С. Бергер, науково-дослідна діяльність за своєю суттю і призначенням – це цілісне утворення, що складається з таких компонентів:

- предметно-логічний (логіко-науковий), який відповідає за розвиток понять, категорій, інтелектуальних структур науки;
- соціальний, що реалізує різні соціальні умови розвитку наукових ідей, оскільки неможливо зрозуміти динаміку наукових знань без врахування реального життя суспільства, вивчення результативного впливу на них суспільних потреб, настрою, норм, цінностей та ідеалів, тобто вони зароджуються і перетворюються під дією соціальної практики;
- психологічний (особистісно-психологічний), оскільки суб'єктом наукового процесу є конкретний індивід з притаманними йому особистісними характеристиками: нова наукова ідея не може зародитися ніде, крім психічного середовища (особистісного простору) конкретного індивіда [8].

При цьому С. Бергер наголошує, що новими чинниками розвитку теорії та практики науково-дослідної діяльності викладача ВНЗ є інформаційні процеси, інформаційні середовища, інформаційна взаємодія різних наукових шкіл і наукових співтовариств на глобальному та регіональному рівнях, що розвиваються теорією міжнародного педагогічного наукознавства в багатокультурному просторі [8].

Більш детально ці тенденції висвітлено й обґрунтовано в дослідженнях В. Марєєва, І. Сухорукової, Н. Розанова, В. Федорченко та ін. Учені наголошують, що сьогодні набуває особливої актуальності перегляд системи поглядів на науково-дослідницьку діяльність викладачів педагогічного вишу, що представляє собою університетську корпорацію як навчально-науково-освітній комплекс.

Сучасна освіта в університеті покликана орієнтувати науково-дослідну діяльність на становлення нового типу особистості – людини-дослідника, креативну особистість, здатну перетворити довколишній світ і самого себе в ньому. Наука стає засобом досягнення довкілля і самопізнання. Тому особистість того, хто досліджує в науці, є її складовою частиною, а активні пошуки „нового обличчя” сучасного університету інноваційного типу актуалізують проблему викладацьких кадрів. Отже, науково-дослідна діяльність викладачів університету є однією з соціальних форм їхньої професійної активності, завдяки якій підтримуються і реалізуються функції науки в сучасному суспільстві і зокрема, у забезпеченні новим змістом і новими технологіями самої системи освіти.

У педагогічному університеті функції наукової діяльності поширюються не тільки на розвиток наукового знання за певними галузями, але й на створення викладачами найбільш продуктивних і ефективних освітніх технологій для всіх рівнів системи освіти, які відповідають вимогам сьогодення й перспективам майбутнього. Саме зорієнтованість наукової діяльності викладачів педагогічного університету на задоволення освітніх потреб суспільства є характерною рисою, такою, що відрізняє її від наукової діяльності викладачів інших, класичних і спеціалізованих до певної сфери діяльності, університетів. Цей аспект значною мірою визначає основне призначення або місію наукової діяльності викладачів педагогічного університету, її спрямування й проблематику. Поряд із освітньою діяльністю, наукова діяльність викладачів педагогічного університету є об'єктивним тлом для поєднання їхніх зусиль у реалізації спільної мети, що відповідає визначеній місії педагогічного університету, розвитку й удосконаленню його діяльності спільними загально визначеними способами колективної співпраці та взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щедровицкий Г. П. Педагогика и логика. / Г. П. Щедровицкий. – М. : Педагогика, 1993. – 412 с.
2. Бобкова Е. М. Специфика социализации молодежи в условиях приднестровья : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. социологических наук : спец. 22.00.04 „Социальная структура, социальные институты и процессы” / Е. М. Бобкова. – М., 2005. – 20 с.
3. Парсонс Т. Научная дисциплина и дифференциация наук / Т. Парсонс, Н. Сторер ; пер. с англ. Л. А. Седова, М. К. Петрова, А. П. Огурцова // Научная деятельность: структура и институты. – М. : Прогресс, 1980. – Режим доступа. – <http://courier.com.ru/pril/posobie>.
4. Пучков А. А. Приоритетные модели организации высшего учебного заведения в контексте реформы высшего образования / А. А. Пучков // Университет в системе непрерывного образования : междунар. науч.-метод. конф., 14-15 окт. 2008 г. – Пермь, 2008. – 523 с.
5. Закон України „Про наукову і науково-технічну діяльність” // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 12, ст.165. – Режим доступу – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>.
6. Микитюк О. М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект) / Микитюк О. М. – Харків : ОВС, 2003. – 272 с.
7. Липский Б. И. Наука в культурной ситуации XX века / Б. И. Липский // Школа гуманитарных наук. – 1995. – № 2. – С. 13–18.
8. Бергер С. А. Развитие теории научно-исследовательской деятельности преподавателя педагогического вуза в контексте непрерывного педагогического образования : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Бергер Светлана Анатольевна. – Ростов-на-Дону, 2001. – 150 с.

Рецензент д. пед. н., проф. Бенера В.Є.